

UTRECHT GELOOFT

De Liberaal Joodse Gemeente Utrecht

‘Ik ben liberaal en rebels’

De Liberaal Joodse Gemeente Utrecht (LJG) huist in een groot, grijs pand aan de Nieuwegracht. ‘Nieuw Israëlitisch Weeshuys’ staat groot bovenin het steen gebeiteld. Van 1871 tot 1942 deed het dienst als weeshuis voor joodse kinderen. In de oorlog werden alle kinderen en werknemers door de bezetter gedeporteerd naar de vernietigingskampen. Inmiddels heeft het Leger des Heils het grootste gedeelte van het gebouw in gebruik, maar het gedeelte waar de oude synagoge zich bevond, wordt sinds 2004 weer gebruikt door de LJG. We gaan in gesprek met Lonie Querido, voorzitter van de LJG, en rabbijn Navah-Tehila (76), die ondanks haar emeritaat (pensioen) nauw betrokken is bij de gemeente.

Tekst: Mirte van Eysden / Fotografie: Robert Oosterbroek

Dominee Lydia Kansen-Brasz, die in het vorige artikel geïnterviewd werd, stelde de vraag: ‘Wat zou de stad Utrecht verliezen als de Liberaal Joodse Gemeente hier niet zou zijn?’

Navah-Tehila: “Als de LJG hier niet zou zijn, is het alsof een kleur van de regenboog ontbreekt. Ik vind het een lastige vraag. Er verdwijnen winkels en natuurlijk gaat toch alles door. Het feit dat er in Utrecht naast andere joodse stromingen ook een liberale keuze is, is een verrijking voor de stad. De LJG werkt aan veel projecten mee. We zijn betrokken bij dialoog-activiteiten, voeren interreligieuze gesprekken. We zijn actief op scholen waar we leerlingen ondersteunen in het vak Godsdienstleer en burgerschap en zo komen we in contact met jonge mensen. De LJG werkt mee aan het landelijk project ‘Leer je burens kennen’, waardoor veel MBO- en

opgeven. Het beperkt je in je vrijheid. Er wordt bijvoorbeeld soms gescholden of er is discriminatie op het werk. Ik vind het heel vervelend. Het komt denk ik door het antisemitisme, dat nog steeds heerst ondanks wat er gebeurd is in de oorlog. We moeten helaas preventief onze mensen beschermen, maar dat geeft geen fijn gevoel. Ik denk dat antisemitisme voortkomt uit onbegrip en onwetendheid. Ik merk zelf dat persoonlijk contact het beste werkt om antisemitisme tegen te gaan.”

Wat is het grootste misverstand over het jodendom?

NT: “Dat joden de hele wereld zouden willen overnemen en dat alle joden rijk zijn. Ook wordt het bestaan van de gaskamers tijdens de Holocaust soms ontkend.” Lonie Querido vult aan: “Dat joden grote neuzen hebben, dat ze Jezus vermoord hebben, dat ze altijd bij allerlei complottheorieën betrokken zijn, dat ze iets te maken hebben met de politiek in Israël. Door de situatie in Israël en de omringende landen is er veel antisemitisme, terwijl joden die daar niet wonen niets te maken hebben met de politiek in Israël.”

NT: “Dat is alsof je moslims hier aanspreekt op daden van IS.”

Hoe zouden de misverstanden weggenomen kunnen worden?

NT: “Door persoonlijke contacten en door met elkaar te praten. De situatie in Israël is heel pijnlijk voor én Palestijnen én Joden. Al het leven is heilig en we moeten dus ook met respect met het leven van anderen omgaan. Dat dragen we uit, maar we evangeliseren niet.”

Kunnen mensen überhaupt bekeerd worden tot jodendom?

NT: “Zeker. Wil je bekeerd tot het jodendom, dan kan dat, maar het is een heel studietraject. Je wordt niet joods door alleen te studeren. Het is het je eigen maken van een manier van leven. De gemeente moet voelen dat diegene bij ons hoort. Dit kan wel verschillen. Er is een heel spectrum van het jodendom: van ultra-orthodox tot zeer liberaal.”

Wie zijn dan de mensen die zich willen bekeren tot het jodendom?

LQ: “Door de oorlog zijn er bijvoorbeeld mensen die alleen een joodse vader hebben, maar geen joodse moeder. Joods-zijn gaat alleen over in de vrouwelijke lijn. In de oorlog zijn er soms Joden geweest die trouw-

den met niet-Joden, voor hun veiligheid. Kinderen daarvan zijn niet joods opgevoed, maar voelen zich wel aangetrokken tot het joodse geloof. De LJG staat hier vriendelijk en open tegenover.”

Waar komt de rest van jullie gemeente vandaan?

NT: “Uit Utrecht en omgeving. De gemeente is ooit opgericht door een groep die eerst in Rotterdam naar de synagoge ging, en toen besloten heeft hier een liberale gemeente op te richten, maar daar weet Lonie meer over.”

LQ: “Een aantal bevriende joodse families waren lid van de gemeente in Rotterdam. Zij zijn met elkaar in gesprek gegaan en hebben gekeken of er een gemeente in Utrecht opgericht kon worden. Het is gelukt en nu zijn we 26 jaar verder. Vijftien jaar geleden zijn we in dit pand terecht gekomen. Er zouden eerst appartementen komen, maar iemand van de projectontwikkelaars had het plafond van de oorspronkelijke synagoge gezien en heeft ons benaderd.”

Het plafond waar Lonie over vertelt is bovenin de synagoge te zien. Het is een oud, met Davidsterren versierd, houten plafond en toont de plek waar de weeskinderen vroeger naar de synagoge gingen. Destijds was het een zolder met een heel laag plafond. Nu is die verdieping doorgebroken, waardoor de gebedsruimte ruim en licht is geworden. De LJG houdt hier twee keer per maand een dienst: één vrijdagavond en één zaterdagochtend per maand. Navah-Tehila is met emeritaat, maar was van 2008 tot 2016 rabbijn, waarna ze door gezondheidsklachten moest stoppen.

NT: “Ik ben zelf ontzettend liberaal. Toen ik rabbijn werd, heb ik er bijvoorbeeld een punt van gemaakt dat ik een gebedssawl en een koppelje mocht dragen. Zonder de shawl voelde ik mij naakt, maar sommige leden waren tegen. Mensen kennen vaak alleen mannen, hun vaders en grootvaders, die zo'n shawl droegen. Nu hebben mannen en vrouwen in deze gemeente gelijke rechten. Ze zitten samen en iedereen kan hetzelfde doen. Dat is goed, want als vrouwen apart zitten kunnen ze veel moeilijker volgen wat er tijdens de dienst wordt gezegd. Dan missen ze soms de essentie. Ik ben liberaal en rebels.”

Wat maakt u een rebel?

NT: “Ik houd meer van mensen dan van regels. Als er

‘Jodendom is niet alleen religie, maar het is ook cultuur: muziek, kunst, literatuur en poëzie’

ROC-leerlingen onze synagoge bezoeken. Een prachtig gebouw, het vroegere Joodse weeshuis, wordt weer ‘bewoond’ door de joden van deze stad en in dit historische gebouw kunnen we ook de joodse cultuur uitdragen door concerten en filmavonden. Ik merk dat door al deze activiteiten er contact en openheid is met de inwoners van deze stad en dat doet goed in een tijd waarin wederzijds begrip zo nodig is.”

Is veiligheid een veelbesproken thema binnen jullie gemeente?

NT: “Absoluut. Niemand kan hier zomaar binnenlopen. Er is beveiliging en gasten moeten zich van tevoren

Navah-Tehila, rabbijn-emeritus bij de Liberaal Joodse Gemeente Utrecht, wilde om persoonlijke redenen niet herkenbaar op de foto

In de serie 'Utrecht gelooft' gaat DUIC in gesprek met de geestelijk leiders van de stad. Wie zijn zij, wat doen ze en welke plaats heeft hun religie in Utrecht? In het derde deel van de serie spreken we met Navah-Tehila (76), rabbijn-emeritus bij de Liberaal Joodse Gemeente Utrecht.

'Soms, voor een paar seconden, voel je iets en dat is wat wij 'God' noemen'

gepraat wordt over gelijkwaardigheid en het is er niet, dan ga ik daarvoor staan. In Nederland verschillen de tradities overigens per gemeente. Deze gemeente is gematigd liberaal."

Dus u bent eigenlijk liberaler dan uw gemeente. Noemt u zichzelf ook een feminist?

NT: "Ik houd niet van classificaties, maar ja, eigenlijk wel. Vrijheid in mijn leven vind ik heel belangrijk. Ook vind ik dat we de scheiding van staat en religie moeten koesteren. Vrijheid is niet vanzelfsprekend. Ieder jaar herdenken we dat met een groot ritueel met het vieren van onze Pesach, de uittocht uit Egypte en de bevrijding van slavernij."

Wat betekent het jodendom voor u?

NT: "Jodendom gaat over moreel en ethisch omgaan met de medemens en de natuur. Jodendom is niet alleen religie, maar het is ook cultuur: muziek, kunst, literatuur en poëzie. Het is een spirituele en praktische leer van menselijke waarden en normen. Er zijn ook joden die niet religieus zijn, maar wel de joodse feestdagen behouden bijvoorbeeld. Ik ben in Israël opgegroeid. De meeste mensen leven daar seculier, maar de Israëlische wet is een orthodoxe wet. Dat vind ik kwalijk. Waarom moet ik leven volgens wetten waar ik niet in geloof? Ik ben niet orthodox en ook niet politiek."

Maar dat klinkt wel best politiek.

NT: "Het gaat me aan mijn hart. Dit raakt mijn ziel. Er zijn daar aan beide kanten gewoon mensen die willen leven."

Wanneer bent u eigenlijk naar Nederland gekomen?

NT: "Op mijn 32e. Dat is een lang verhaal, maar in het kort: toen ik 16 was, wilde ik mijn Engels oppoetsen. Daarom zocht ik een pen vriendin en ik vond er één in Maastricht. Via-via heb ik uiteindelijk mijn ex-man ontmoet en ben ik in Nederland gebleven. Als ik terugkijk naar mijn levenspad, dan zie ik dat Nederland met de enorme vrijheid op veel niveaus heel goed bij mij past. Op de een of andere manier moest ik hier zijn om de dingen te doen die ik doe. Voor mij was rabbijn zijn een manier om alles te combineren: spiritualiteit, muziek en kunst. In Griekse tijden was dat heel normaal. Het hoorde allemaal bij elkaar. Ware religie is alles bij elkaar. Een verdeling is kunstmatig en typisch voor deze tijd."

Wat betekent geloof voor u?

NT: "Ik ben niet gelovig, ik ben vertrouwend. Als ik praat over geloof, voel ik een doodlopende weg. Mijn geloof gaat dieper. De ziel is voor mij heilig. Soms, voor een paar seconden, voel ik iets en dat is wat wij noemen 'God' of het 'goddelijke'. Het is een gevoel van vrijheid en vreugde en een gevoel van dat er leven is. Een bekende rabbijn, Rabbi Nachman uit Breslaw, zei ooit: Het is een groot gebod om in vreugde te zijn in plaats van even vreugde te voelen."

Wat is de plaats van jullie gemeente in de stad Utrecht?

NT: "We zijn al lang actief bij de dialooggroep (een bijeenkomst van verschillende religieuze gemeen-

schappen in de stad, red.). Dat is heel belangrijk. Vrede en respect heeft te maken met dialoog. Als twee landen ruzie hebben, gaan ze vechten, soldaten gaan dood. Ze geven hun leven en voor wat? Het eindigt altijd met dat ze aan tafel zitten. Waarom beginnen ze daar niet mee? Er zijn veel kwade krachten in de wereld, maar wat mij hoop geeft is te weten dat een klein beetje licht tegen heel veel duisternis kan. Dus steek een kaars aan in een donkere kamer."

Voor het volgende artikel interview ik de voorgangers van het Apostolisch Genootschap. Welke vraag zou u aan hen willen stellen?

NT: "Wat is de positie van vrouwen in jullie geloof en wat is de positie van oudere, wijze vrouwen?"